

Република Србија
АПЕЛАЦИОНИ
СУД У БЕОГРАДУ
Гж 2109/23
6.9.2023. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

АПЕЛАЦИОНИ СУД У БЕОГРАДУ, у већу састављеном од судије Сање Агатоновић, предсеника већа и судија Данице Косовац и Радмиле Радић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., чији је пуномоћник Мирослав Рњаковић, адвокат из Београда, Десанке Максимовић 21/5, против тужене “Наша АИК банка” а.д. Београд, са седиштем у Београду, Булевар Михајла Пупина 115ђ, чији је пуномоћник Данијела Мићуновић из Београда, Срахинића бана 3, ради раскида уговора и утврђења ништавости, одлучујући о жалбама тужиоца и тужене изјављеним против пресуде Вишег суда у Београду П 774/21 од 22.11.2022. године, у седници већа одржаној дана 6.9.2023. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈАЈУ СЕ као неосноване жалбе тужиоца и тужене и **ПОТВРЂУЈЕ** пресуда Вишег суда у Београду П 774/21 од 22.11.2022. године.

ОДБИЈАЈУ СЕ као неосновани захтеви тужиоца и туженог за накнаду трошкова другостепеног поступка.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Београду П 774/21 од 21.11.2022. године, првим ставом изреке одбијен је као неоснован тужбени захтев којим је тражено да се Уговор о кредиту за куповину непокретности број ... закључен дана 9.9.2008. године између тужиоца и правног претходника тужене “Sberbank” а.д. Beograd, раскине углед битно промењених околности. Другим ставом изреке утврђено је да је одредба члана 1 у делу који гласи: “са валутом у CHF”, члан 1.1 члан 1.2, члан 1 став 2 у делу који гласи: “ануитети утврђени у CHF се плаћају у динарској противвредности по продајном курсу банке важећем на дан уплате”, члан 3.1 у делу који гласи: “либора и либор”, апсолутно ништаве одредбе уговора о кредиту за куповину непокретности број ..., закљученог дана 9.9.2008. године између тужиоца и правног претходника тужене “Sberbank” а.д. Beograd, чиме је утврђена ништавост валутне клаузуле у CHF. Трећим ставом изреке обавезана је тужена да тужиоцу на име трошкова парничног поступка исплати износ од 346.000,00 динара.

Благовремено изјављеним жалбама тужилац и тужена побијали су првостепену

пресуду из свих разлога прописаних чланом 373 став 1 Закона о парничном поступку (“Службени гласник Републике Србије”, бр. 72/11...18/20) и то тужилац у првом ставу изреке, а тужена у другом и трећем ставу изреке. Трошкове другостепеног поступка одређено су тражили.

Испитујући правилност првостепене пресуде сагласно овлашћењима предвиђеним чланом 386 Закона о парничном поступку, Апелациони суд у Београду је оценио да жалбе тужиоца и тужене нису основане.

У проведеном поступку нису учињене битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374 став 2 тачке 1, 2, 3, 5, 7 и 9 Закона о парничном поступку, на које Апелациони суд пази по службеној дужности, а изрека ожалбене пресуде је јасна и сагласна разлозима датим у образложењу, који су јасни и потпуни, због чега се она жалбама парничних странака неосновано побија и због битних повреда одредаба парничног поступка из члана 374 став 2 тачка 12 Закона о парничном поступку.

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац – корисник кредита закључио је дана 9.9.2008. године са правним претходником тужене, “Volksbank” a.d. Beograd – даваоцем кредита уговор о стамбеном кредиту број ... Чланом 1 уговора одређено је да банка одобрава кориснику дугорочни кредит за куповину непокретности са валутном клаузулом у CHF према следећим условима: под тачком 1.1 укупан износ кредита је 109.026 CHF у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан пуштања кредита у течај, тачком 1.3 да је у питању наменски кредит за куповину непокретности и то трособног стана површине 75 м² на поткровљу стан ..., ламела ... угао ... и ... улице у ... на парцели ... и ... у КО... Тачком 1.4 кредита одређен је начин коришћења кредита преносом средстава са рачуна купца на рачун продавца уз купопродајни уговор, са роком враћања кредита од 348 месеци, док је тачком 1.6 уговорен начин отплате у једнаким месечним анутитетима, а на основу плана отплате. Чланом 3 тачка 3.1 уговорено је да каматна стопа у прва три месеца, рачунајући од датума пуштања кредита у течеј износи 4.75% на годишњем нивоу фиксно, а по истеку прва три месеца ће бити у висини тромесечног либора који је објављен на дан који два радна дана претходи почетку наредног тромесечног периода за који се утврђује каматна стопа плус 2,45 процентних поена на тромесечном нивоу, а да се добијени збир заокружује на једну и то прву следећу децималу. Каматна стопа се утврђује на исти начин сва три месеца, до коначне отплате. Тачком 3.4 истог члана уговорено је да банка у случају битних промена услова на домаћем/или иностраном тржишту новца задржава право промене каматне стопе у складу са актима своје пословне политике, о чему је дужна да благовремено обавести корисника.

Према налазу вештака за економско – финансијску област Јованке Косановић од 19.8.2022. године, из обрачуна произлази да је стопа ап्रेसијације курса CHF према курсу евра у периоду од дана закључења уговора до дана утужења (период од 9.9.2008. године до 29.4.2021. године) била 44,54%. Стопа апресијације курса CHF према курсу РСД у периоду од дана закључења уговора до дана утужења (период од 9.9.2008. године до 29.4.2021. године) била је 121,75%. Стопа депресијације курса РСД према вредности валуте еур у периоду од дана закључења уговора до дана утужења (период од 9.9.2008. године до 29.4.2021. године) била је 34,82%. На дан закључења уговора 9.9.2008. године износу одобреног кредита од 109.026 CHF је одговарала противвредност од

5.236.039,07 динара, односно 68.316,36 евра. У периоду од дана закључења уговора до дана утужења (период од 9.9.2008. године до 29.4.2021. године) тужилац је на име измирења доспелих месечних анитета платио туженој укупно 66.703,13 CHF, у противвредности 6.361.115,79 динара, односно 55.644,67 евра. Преостала главница дуга износила је на дан утужења 29.4.2021. године 68.918,23 CHF у противвредности од 7.339,667,44 динара, односно 62.420,26 евра. У периоду од дана увођења валуте евро у платни промет евро зоне (1.1.2002. године) до дана закључења уговора, односно дана 9.9.2008. године стопа ап्रेसијације валуте CHF у односу на динар – 19,12%, стопа ап्रेसијације валуте евро у односу на динар – 28,37%, стопа депресијације валуте CHF у односу на валуту евро – 7,20%. У периоду од дана увођења валуте евро у платни промет евро зоне (1.1.2002. године) до дана утужења, односно дана 29.4.2021. године стопа апресације валуте CHF у односу на динар – 164,16%, стопа апресације валуте евро у односу на динар – 96,94%, стопа депресијације валуте CHF у односу на валуту евро – 34,14%. На дан 18.1.2015. године стање преостале главнице дуга по предметном кредиту је било 92.689,46 CHF у противвредности од 11.523.821,03 динара, односно 92.097 евра. Да је кредит дана 18.1.2015. године преиндексиран по условима који су тада важили за ову врсту кредита, али индексиран у валуту евро, стање преостале главнице дуга би на дан утужења 29.4.2021. године било 76.828,29 евра у противвредности од 9.033.831,86 динара, односно 84.826,15 CHF. Да је кредит дана 18.1.2015. године преиндексиран у тада важеће услове банке за исту врсту кредита, али преиндексиран у валути еур, стање преостале главнице дуга на дан утужења 29.4.2021. године било би веће него што је по постојећим условима за 15.907,92 CHF, односно 1.649.164,62 динара или 14.408,03 евра. Услови отплате предметног кредита прихватањем модела по одлуци НБС из фебруара 2015. године не би се побољшали, а чак би дошло до повећања обавезе у односу на постојеће услове. Да је закључен уговор о конверзији по условима из Закона о конверзији са стањем на дан 28.5.2019. године укупна обавеза тужиоца била би мања у валути CHF 15,75% или 21.883,00 CHF у валути РСД за 15,59% или 2.140.483,00 динара, у валути евро за 15,81% или 18.799,91 евро.

Код овако утврђеног чињеничног стања првостепени суд је у складу са одредама чланова 46, 47, 50, 103, 105, 133, 134, 135, 394, 395 и 1065 Закона о облигационим односима (“Службени лист СФРЈ”, број 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, “Службени лист СРЈ” број 131/93, “Службени лист СЦГ” бр. 1/2003 – Уставна повеља и “Службени гласник РС”, број 18/2020), чланом 3 став 1 тачка 3 и 7 Закона о заштити потрошача (“Службени гласник РС”, број 79/2005), оценио да је неоснован тужбени захтев за раскид уговора о кредиту налазећи да нису испуњени законом предвиђени услови за раскид уговора о кредиту за куповину непокретности услед битно промењених околности из члана 133 Закона о облигационим односима. Првостепени суд је закључио да промена вредности CHF не представља околност коју тужилац не би могао да предвиди због чега нема разлога за раскид уговора због промењених околности, независно од мере његове промене, односно од тога колико је таква промена велика у односу на вредност у време закључења уговора. По оцени првостепеног суда тужилац није доказао да су у конкретном случају промењене околности узроковале тако отежано испуњење уговорних обавеза које би учиниле очигледним да уговор више не одговара очекивањима уговорних страна. Отежано испуњење обавеза тужиоца услед наступања промењених околности не представља објективу категорију, већ се цени субјективно према околностима сваког конкретног случаја, па је првостепени суд

оценио да тужилац није доказао да су несумњиво промењене околности заиста и довеле до таквог отежаног испуњења уговорне обавезе на страни тужиоца или до немогућности остваривања сврхе уговора, које би учиниле основаним захтев за раскид спорних уговора. Надаље, првостепени суд је оценио да су одредбе члана спорног уговора означене у другом ставу изреке побијане пресуде апсолутно ништаве одредбе, јер се истима износ дуга на дан закључења уговора утврђују у швајцарским францима и у еврима, а прерачунава у динарима по продајном курсу тужене за девизе на дан пуштања кредита у течај, а тужена банка није доставила доказ да је средства задужена на међубанкарском тржишту пласирала за финансирање конкретних уговора, нити да је пласирана динарска средства прибавила посредством сопственог задужења у валути CHF нити је доставила доказ да је тужиоцу (кориснику кредита) пре закључења уговора доставила писано обавештење о свим економско-финансијским последицама ризика које ће они преузети прихватањем уговорене валутне клаузуле. Тужена је имала обавезу приликом закључења уговора да у своју кредитну анализу укључи и процену изложености ризику од промене курса и у односу на кредитну способност тужиоца, а у циљу спречавања превелике оптерећености корисника кредита, те је за ту врсту пропуста и недостатака процене приликом одобравања кредита одговорна тужена банка, пошто није доказала да је поступала са пажњом доброг стручњака. Првостепени суд је утврдио да је уговорена клаузула о индексирању динарског дуга корисника кредита применом курса швајцарског франка, предвиђеног цитираним чланом спорног уговора о кредиту неправична уговорна одредба којом би се нарушила еквивалентност давања, јер је противна принудним прописима. Првостепени суд је оценио да је тужена при закључењу предметног уговора, односно при уговарању валутне клаузуле у CHF поступила противно принудним прописима, јавном поретку и добрим обичајима и одлучио да је тужбени захтеви тужиоца за утврђење ништавости наведених одредби уговора основан.

По оцени Апелационог суда, првостепени суд је на правилно и потпуно утврђено чињенично стање правилно применио материјално право и за своју одлуку дао довољне и јасне разлоге које у целини прихвата и Апелациони суд и сходно члану 396 став 2 Закона о парничном поступку на исте упућује.

Неосновано се жалбом тужене указује на погрешну примену материјалног права - да валутна клаузула предметног уговора не може бити ништава пошто је дозвољена и у складу са свим материјалноправним прописима, посебно са аспекта информисаности корисника и девизног порекла средстава пласираних у динарима са CHF валутном клаузулом.

Уговарање валутне клаузуле, у смислу клаузуле вредновања, тако да се новчана обавеза измирује у домаћој валути, али се број јединица домаће валуте који треба платити одређује сразмерно вредности одређеног (уговореног) броја јединица стране валуте, није само по себи недозвољено. Уговарање валутне клаузуле допуштено је Законом о облигационим односима, уз ограничење да се валутна клаузула може користити само као мерило вредновања обавезе која се мора измирити у домаћој валути, како је прописано одредбом члана 395 тог закона. Валутном клаузулом се успоставља ефикасан механизам заштите од могућих економских појава које могу довести до смањења вредности валуте уговора, односно смањења или немогућности реализације очекиване добити. Такво конституисање валутне клаузуле има правно

утемељење у одредби члана 15 Закона о облигационим односима, јер се њеном применом обезбеђује очување, односно успоставља једнакост узајамних давања даваоца и корисника кредита. Осим тога, уговарања валутне клаузуле допуштено је и одредбом члана 34 став 8 Закона о девизном пословању („Службени гласник РС“, број 62/2006, 31/2011, 119/2012, 139/2014, 30/2018).

Међутим, валутна клаузула не може бити правни основ богаћења даваоца кредита на штету корисника кредита стицањем несразмерне имовинске користи у односу на реалну тржишну вредност исплаћеног динарског износа кредитних средстава. Валутна клаузула може уживати судску заштиту само у случају када се њеном применом обезбеђује очување еквивалентности узајамних давања даваоца и корисника кредита. Сагласном вољом уговорних страна се осим валутне клаузуле, као средства очувања једнакости узајамних давања, може конституисати и клаузула којом ће се преузети валутни ризик од стране банке према њеном повериоцу у целости превалити на корисника кредита. Таква клаузула је могућа и правно допуштена када се банка - давалац кредита на међународном тржишту задужила у одређеној страни валути и преузела обавезу да и враћање примљеног износа по том основу реализује у истој валути. У том случају банка је овлашћена да тако прибављена девизна средства непосредно уступи потенцијалном кориснику кредита. Овакав вид кредитирања је допуштен сагласно одредби члана 25 Закона о девизном пословању. Тада се преузети валутни ризик од стране банке према њеном повериоцу може вољом уговорних страна правно ваљано превалити на корисника кредита. Услов за то је постојање писаног обавештења којим је корисник кредита пре закључења уговора, на њему разумљив начин, упознат са свим економско – финансијским последицама ризика које ће он преузети прихватањем такве уговорне клаузуле. Писано обавештење о превалывању свих правних и економских последица валутног ризика са банке на корисника кредита битан је услов пуноважности уговорне клаузуле о индексацији динарског дуга применом курса швајцарског франка и када пласирана динарска средства кредита нису прибављена претходним задужењем банке на међународном тржишту у тој валути. У том случају корисник кредита се писаним обавештењем мора на њему разумљив начин информисати да извор пласираних динарских средстава кредита није претходно задужење банке у уговором опредељеној валути – швајцарским францима, већ се курс те валуте примењује само као уговором опредељени начин индексирања пласираних динарских средстава. То је први услов чијим се постојањем опредељује правна ваљаност индексирања динарског дуга применом курса швајцарског франка. Осим тога, пуноважност такве уговорне одредбе је условљена кумулативним испуњењем и допунског – другог услова. То је постојање писаног упозорења кориснику кредита на могући раст курса швајцарског франка који је банка као специјализована финансијска организација могла и морала предвидети и о томе упознати тужиоца (корисника кредита) пре закључења уговора. Такво поступање банке условљено је императивним поштовањем основних начела облигационог права прописаних одредбом члана 12, 13, 14, 15 и 16 Закона о облигационим односима. Обавеза банке да поштено поступа и упозори корисника кредита на стварни ризик и економске последице које таква клаузула производи конституисана је и императивним одредбама члана 3, 11, 17 и 18 раније важећег Закона о заштити потрошача ("Службени гласник РС", бр. 79/2005), односно одредбама члана 41, 42 и 43 сада важећег Закона ("Службени гласник РС", бр. 62/2014, 6/2016 (други закон), 44/2018 (други закон)). Идентична обавеза банке прописана је и одредбом чланова 13 и 15 Закона о заштити корисника финансијских

услуга ("Службени гласник РС", бр. 36/2011, 139/2014). У противном, неиспуњењем наведених услова у тренутку закључења уговора искључује се и могућност судске заштите клаузуле о индексирању динарског дуга корисника кредита применом курса швајцарског франка, јер се применом те одредбе нарушава еквивалентност узајамних давања даваоца и корисника кредита, што је сагласно одредби члана 105 у вези са чланом 103 Закона о облигационим односима чини ништавом.

Надаље, уговор о кредиту регулисан је одредбама члана 1065 Закона о облигационим односима, према којој се уговором о кредиту банка обавезује да кориснику кредита стави на располагање одређени износ новчаних средстава на одређено или неодређено време, за неку намену или без утврђене намене, а корисник се обавезује да банци плаћа уговорену камату и добијени износ новца врати, у време и на начин како је утврђено уговором. У заснивању облигационих односа и остваривању права и обавеза из тих односа, према одредби члана 11 Закона о облигационим односима стране у облигационом односу су равноправне, а према одредби члана 12 странке су дужне да се придржавају начела савесности и поштења. Забрањено је вршење права из облигационих односа противно циљу због кога је оно законом установљено или признато (члан 13). Начело једнаке вредности давања прописано је одредбом члана 15 истог Закона, према којој, у заснивању двостраних уговора стране полазе од начела једнаке вредности узајамних давања а законом се одређује у којим случајевима нарушавање тог начела повлачи последице ништавости.

Одредбом члана 133 Закона о облигационим односима, прописано је да ако после закључења уговора наступе околности које отежавају испуњење обавезе једне стране или ако се због њих не може остварити сврха уговора, а у једном и у другом случају у тој мери да је очигледно да уговор више не одговара очекивањима уговорних страна и да би по општем мишљењу било неправично одржати га на снази такав какав је, страна којој је отежано испуњење обавезе, односно страна која због промењених околности не може остварити сврху уговора, може захтевати да се уговор раскине (став 1). Раскид уговора не може се захтевати ако је страна која се позива на промењене околности била дужна да у време закључења уговора узме у обзир те околности или их је могла избећи или савладати (став 2). Страна која захтева раскид уговора не може се позивати на промењене околности које су наступиле по истеку рока одређеног за испуњење њене обавезе (став 3), при чему је одређено да се уговор неће раскинути ако друга страна понуди или пристане да се одговарајући услови уговора правично измене (став 4). Одредбом члана 135 Закона о облигационим односима одређено је да се при одлучивању о раскидању уговора, односно његовој измени, суд руководи начелима поштеног промета, водећи рачуна нарочито о циљу уговора, о нормалном ризику код уговора односне врсте, о општем интересу, као и о интересима обеју страна.

Неосновано се жалбом тужиоца оспорава оцена изведених доказа, јер суд у складу са одредбом члана 8 Закона о парничном поступку по слободном уверењу оцењује које ће чињенице узети као доказане. У конкретном случају ова оцена је заснована на савесној и брижљивој оцени сваког доказа засебно и свих доказа заједно, те на основу резултата целокупног поступка, што произлази из образложења побијане одлуке, односно могуће је закључити која чињеница је на основу ког доказа и из којих разлога узета као утврђена.

Према члану 7 Закона о парничном поступку странке су дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтеве и дужне су да предложе доказе којима се те чињенице утврђују. Суд утврђује чињенице од којих зависи одлука о основаности захтева искључиво на основу предложених и изведених доказа и одлуку доноси по свом уверењу на основу савесне и брижљиве оцене сваког доказа засебно и свих доказа заједно, односно на основу резултата целокупног поступка.

Према одредби члана 228 Закона о парничном поступку странка је дужна да изнесе чињенице и предложи доказе на којима заснива свој захтев или којим оспорава наводе и доказе противника, у складу са овим законом, а према одредби члана 231 став 2 истог закона странка која тврди да има неко право, сноси терет доказивања чињенице која је битна за настанак или остваривање права, ако законом није другачије прописано. У случају да суд на основу изведених доказа (члан 8) не може са сигурношћу да утврди неку чињеницу, о постојању чињенице примениће правила о терету доказивања (члан 231 став 1 Закона о парничном поступку).

Према наведеним одредбама, тужилац је био дужан да докаже да је његова економска ситуација таква да му је испуњење обавезе отежано у тој мери да је очигледно да уговор више не одговара његовим очекивањима и да би по општем мишењу било неправично одржати га на снази, пошто сама чињеница да је дошло до промене курса валуте швајцарски франак, што је уобичајена појава на финансијском тржишту, а тиме и до увећања обавезе једне уговорне стране, не доказује испуњеност наведеног законског услова.

Висина укупних прихода тужиоца, као и његових укупних расхода, укључујући и висину рате кредита од значаја су за оцену да ли је тужиоцу испуњење обавезе отежано, при чему треба имати у виду да је поред отежаног испуњења обавезе (или немогућности испуњења сврхе уговора) закон предвидео други кумулативно постављен услов-да је испуњење отежано у тој мери да је очигледно да уговор више не одговара очекивањима уговорних страна и да би по општем мишењу било неправично одржати га на снази. Међутим, понашање тужиоца није показивало да му је отежано испуњење обавезе, с обзиром да није тражио нити пристао на неки од понуђених модела измене уговора.

Без утицаја су жалбени наводи тужиоца да нагли скок курса валуте швајцарски франак према валутама евро и динар, који је утицао на укупну обавезу тужиоца тако да су главница, а тиме и месечни ануитети изражени у валутама динар и евро виши од износа који су му стављени на располагање у моменту закључења уговора, знатно отежали испуњење обавезе тужиоца па се није могла остварити сврха уговора.

Иако је курс валуте швајцарски франак у периоду од закључења уговора до подношења тужбе порастао за више од 100%, отежано испуњење обавезе тужиоца и могућност остварења сврхе уговора за њега као корисника кредита, не може се ценити упоређивањем одобреног кредита са отплаћеним и преосталим ратама кредита у различитим валутама, првенствено из разлога што увећање обавезе једне стране не значи аутоматски да је испуњење обавезе отежано или да је сврха уговора доведена у питање. Тужилац није доказао да је испуњење обавезе из спорног уговора о кредиту за њега било у тој мери отежано да је очигледно да уговор више не одговара његовим

очекивањима и да би по општем мишљењу било неправично одржати га на снази. Ово стога што није предложио извођење доказа на основу којих би се утврдили његови укупни приходи и расходи (укључујући и висину рате кредита) током периода отплате, при чему је било потребно обухватити све његове приходе, на основу којих би се утврдило да је испуњење обавеза по предметним уговорима за тужиоца било отежано и то у тој мери да тужицу наноси губитке који значајно погоршавају његов економски положај.

Приликом доношења одлуке, Апелациони суд је имао у виду да је према приложеном решењу Агенције за привредне регистре од 1.12.2022.године, дошло до статусне промене на страни тужене, али је оценио да та чињеница није од утицаја на законитост и правилност побијане пресуде пошто је иста донета дана 22.11.2022.године.

Приликом доношења одлуке Апелациони суд је ценио и остале жалбене наводе, али их посебно не образлаже, јер су без утицаја на могућност другачијег пресуђења.

Правилном применом одредбе члана 153 и 154 Закона о парничном поступку, првостепени суд је одлучио о трошковима парничног поступка чију је висину определио сагласно одредбама Адвокатске тарифе и Таксене тарифе важећим у време пресуђења.

На основу изложеног, применом члана 390 у вези са чланом 387 став 1 тачка 2 и члана 401 тачка 2 Закона о парничном поступку одлучено је као у првом ставу изреке.

Како тужилац и тужена нису успели у жалбеном поступку, то су у складу са чланом 165 став 1 Закона о парничном поступку у вези са чланом 153 став 1 истог закона одбијени као неосновани њихови захтеви за накнаду трошкова другостепеног поступка, одлуком садржаном у другом ставу изреке.

Председник већа-судија
Сања Агатоновић, с.р.

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Јасмина Ђокић